

de manifest en el seu estudi introductor: l'autor no caurà «en la còmoda neutralitat que desconeix els furs de la justícia i es nega sistemàticament a emetre judicis favorables o desfavorables respecte a les diverses forces bel·ligerants. Parlant dels fets, no hem amagat el judici que ens mereixien».

El llibre inclou dos apèndixs: «La guerra europea. Manifest dels catalans», publicat a *La Campana de Gràcia* el 27 de març de 1915, en el qual un ampli i representatiu estol del món intel·lectual català manifestava el seu suport a la causa aliadòfila, i, un segon document, «Soldats de Catalunya», publicat a *Les valors ideals de la guerra* (Barcelona, Societat Catalana d'Edicions, 1916), en el qual Rovira planteja la qüestió del paper dels voluntaris catalans que van lluitar a França en la difusió al món de la causa catalana.

Ens trobem, doncs, davant d'una obra molt ben feta: fonamentada, veraç, ben escrita i ponderada, tot i l'evident presa de partit de l'autor per un dels dos bàndols en lluita. Una obra, en definitiva, que esdevé una sòlida aproximació a la Primera Guerra Mundial.

SANTIAGO IZQUIERDO BALLESTER
Universitat de Barcelona
sizquierdo@uoc.edu

LUPESCU, Ferran (2019). *Les paraules de la nació*. Barcelona: Edicions 1979, 422 p.

L'autor, *freelance* del coneixement, enfronta amb el projecte de diccionari de referències nacionals, que hem tingut el privilegi de llegir, una experiència no gaire freqüent: desenvolupar el significat de dos-cents setanta-vuit mots clau que articulen el significat i el sentit de l'existència dels pobles i les nacions. Hi ha pobles que no acaben de quallar nacionalment i hi ha nacions —majoritàriament sense Estat— que acaben essent objecte del desig colonial o imperial de la xarxa d'estats extractors monopolistes.

Per tant, una primera aportació —i crec que no és banal— és remarcar el plantejament d'un model d'elaboració que —si bé hom l'ha dut a terme en diccionaris d'economia i d'economistes, d'història política, d'historiografia, d'empresaris— no ha estat gaire sovintejat, ni tan sols en àmbits proclius (tot i que caldria contrastar la impressió) en el cas a què ens referim. O almenys no ho ha estat d'ençà dels anys setanta.

Així, el lector pot anar espigolant referents segons interessos propis de recerca o reflexius d'altra índole. Les remissions indicades al text duen

a altres referents. Aquest procediment va orientant laberints i camins que, sovint, poc hauríem imaginat. Ja se sap, però, que l'ús de qualsevol diccionari és il·limitat i els camins semàntics —com el coneixement— infinits.

Segonament, l'obra de Ferran Lupescu (1961), que interconnecta (com no podia ser d'altra manera) altres disciplines sociològiques —història, economia, pensament, assaig—, basteix microconstel·lacions situacionals, contextuals, que ens fan veure, encara, com n'estem, d'endarrerits, en l'anàlisi comprensiva de vies etnoculturals, nacionals, estatals, la lògica de les quals resten falsament *estilitzades* sota la retòrica dels estats dominants dits nacionals. Una derivada, doncs, del sentit del text de textos micronacionals que comentem és concretar limitacions que han tingut —i tenen— apriorismes ideològics —en clau metodològica— que continuen campant com si res en àmbits informats per *soi-disants* «especialistes-objectivadors»... Existeix la voluntat de l'autor de dur una crítica a models preestablerts (economicisme, institucionalisme, constructivisme, versió estatalista del fet nacional, crítica a la deformació mecanicista del materialisme històric: la nació no és una recepta factorial) que llasten, i de quina manera, una contextualització adient —complexa en no reduir-se a

uns elements-tipus predeterminats— dels múltiples fets culturals i polítics emergents —i condicionants— del fet nacional.

Com és sabut —segons el temps antipolític tacticista a l'ús—, es rescabalen referents que si bé poden ser de consulta continuada per motius historiogràfics, ho acaben essent per deslegitimar i marginalitzar projectes i fets polítics que contradiuen enfocaments i superen estratègies (com és ara el catalanisme). La reedició, en aquest sentit, de la tesi doctoral sobre la ideologia política de Prat de la Riba de Solé Tura (1967) no ha estat cap accident. L'ús polític de determinada bibliografia «passada» pot esdevenir una arma immobilitzadora —si no una eficaç cortina de fum— d'alternatives que albiren —traduïdes en múltiples àmbits alliberadors: el que representà i representa l'1 d'octubre de 2017 —una Nova Política, malgrat tots els artífexs immobilitistes, també presents sota la forma de *camaleonisme* independentista digne d'estudi.

Tercerament, l'estudi aporta centralment una crítica explícita —present en l'enfocament general de l'obra— a la ideologia postmoderna. El postmodernisme nacional (aquella «constel·lació postnacional» enunciada per Habermas), traduït políticament, nacionalment, en cosmopolitisme, interculturalisme-multiculturalisme (entrades al

diccionari en qüestió) —in- terpretacions que acaben per diluir el sentit dels mots i llur història interna— és aplicat especialment a la interpretació del fet nacional.

Ho és perquè segons els portaveus de la doctrina filosòfica «postmoderna» explicativa del temps present —hiperanalític i fragmentador, en el marc de la descentralització productiva i la volguda reducció atomitzadora del treballador i dels subjectes polítics col·lectius—, les nacions sense Estat no tenen història: són invents de la tradició.¹ L'accepció «creacionisme nacional», una de les més representatives del diccionari, planteja un bagatge tot altre que l'invent de la nació. O la nació, diuen, com a producte del nacionalisme, dels nacionalistes. Abans d'una nació existia —o no— una identitat etnicocultural? Hi ha, o no hi ha, «nacions, abans de les nacions que emergeixen [sic] d'ençà de 1776-1789»? Una síntesi superadora entre *primordialistes* («nacions abans de les nacions») i constructivistes (la nació com a resultat de la imaginació cultural (símbols) i política (intel·lectuals orgànics nacionalistes) plana a *Les paraules de la nació*.

1. Posicionament tractat a «Introducció necessària: fet nacional i ideologia postmoderna», a Ferran LUPESCU (2017), *El país català i els altres*, Barcelona, Edicions del 1979, p. 19-58.

Si bé la nació és conseqüència —com no podria ser d'una altra manera— d'un procés de configuració sociohistòric (vegeu «construcció nacional») —i precisament per aquest espai precapitalista de formació d'identitats— no es forma al segle XVIII, amb l'auge capitalista industrial i, en conseqüència, amb la formació d'un mercat nacional (o mercat estatal-«nacional» derivat d'un assimilacionisme polític nacional previ?). La planta burgesa de l'Estat-nació no esgota l'existència —sense cap necessitat de caure en l'essencialisme historicista— d'estructures protonacionals prèvies.

Les diverses configuracions nacionals (formacions prenacionals i nacionals) són els escenaris a què assisteix el lector d'aquest text de suport. L'obra, concebuda a partir d'un mapa conceptual,² que en una propera edició hauria de ser-hi inclòs, empra, entre d'altres, conceptes sociolingüístics, sociològics (com «consciència

2. El minuciós bagatge de referents aglutinants d'entrades és format pels termes «elements constitutius i conceptualització nacionalitària» (capçada central de l'arbre semàntic). Deriva cap a «eines», «simbologia», «llengua i sociolingüística», «autopercepció», «dinàmiques demogràfiques», «moviment de població», «Estat», «opressió nacional», «resistència i alliberament nacionals», «experiències concretes», «corrents politicoideològics», «qüestió nacional i ideologia postmoderna».

fosca» a partir del coneixement —no gaire comú entre noves lleves d'estudiosos— de la sociologia de l'activista valencià Josep-Vicent Marqués [1943-2008]), antropològics —altres armes metodològiques efectives contràries als usos reduccionistes— a través dels quals hom pot anar relacionant orígens de significats —*nació, Estat, Estat anacional*— (en aquesta obra el coneixement dels ètims per part de l'autor és impagable) amb variables que hi són indestriables: «llengua», subordinació i substitució lingüística. Mots tan vigents —desfigurats intel·lectualment a mans populistes, de dreta i d'esquerra— com *ètnia* recuperen llur significat real a partir d'un exercici de

contextualització teòrica i històrica. Així copsarem, d'altra banda, quina és la dimensió real del *supremacisme*, mot d'ordre, pel que es veu vigent que, *degudament instrumentalitzat*, identifica (amb mala fe) processos d'alliberament nacional amb criptoracisme, quan no amb racisme explícit.

Ens trobem, doncs, amb una obra —em consta que es troba en revisió i ampliació— que hauria d'esdevenir referent entre els estudiosos dels mons (necessàriament heterodoxos) de les nacions.

XAVIER FERRÉ TRILL

Historiador

xavier.ferretrill@gmail.com